

David Válek a kolektiv

**Sídliště kultury
s moravskou malovanou keramikou
v Hlubokých Mašůvkách
(výzkumy z let 1947–1950)**

Sídliště kultury s moravskou malovanou keramikou v Hlubokých Mašůvkách (výzkumy z let 1947–1950)

David Válek a kolektiv

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie
Brno 2014

Publikace je vydána s podporou výzkumného záměru „Interdisciplinární centrum výzkumů sociálních struktur pravěku až vrcholného středověku“ (MSM 0021622427) a grantu „Moravskoslezská škola doktorandských studií II“ (GDČR 404-09-H020).

Recenzovali:

Eliška Kazdová, Miroslav Vaškových

Autorský kolektiv:

David Válek, Gabriela Dreslerová, Miroslava Gregerová, Martin Hložek,
Zdeňka Nerudová, Jaroslav Šmerda, Milan Vokáč

© 2014 David Válek a kolektiv

© 2014 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-8231-1 (online : pdf)

ISBN 978-80-210-6680-9 (vázaná vazba)

Obsah

1. ÚVOD	7
2. PŘÍRODNÍ PROSTŘEDÍ	9
2.1. Geomorfologie	9
2.2. Geologické podloží a pedologické poměry	10
2.3. Klimatické poměry	12
2.4. Poloha naleziště	13
3. PŘEHLED PRAVĚKÉHO OSÍDLENÍ LOKALITY	16
4. HISTORIE VÝZKUMŮ NA LOKALITĚ	17
4.1. Výzkumy Františka Vildomce (1932–1939).....	18
4.2. Výzkum Antonína Knora (srpen 1947)	19
4.3. Výzkum Miloše Šolleho (září 1947)	19
4.4. Výzkum Josefa Kabáta (1948)	20
4.5. Výzkumy Jiřího Neustupného (1949–1950)	21
4.6. Novodobé výzkumy (1984–2008)	24
5. ROZBOR TERÉNNÍ SITUACE	26
5.1. Vstupní podklady	26
5.2. Charakteristika sídlištních objektů	28
5.2.1. Výzkum Antonína Knora (srpen 1947)	29
5.2.2. Výzkum Miloše Šolleho (září 1947).....	31
5.2.3. Výzkum Josefa Kabáta (1948)	34
5.2.4. První výzkum Jiřího Neustupného (1949)	34
5.2.5. Druhý výzkum Jiřího Neustupného (1950)	36
5.3. Sumarizace poznatků	45

6. MATERIÁLOVÁ ANALÝZA	52
6.1. Vstupní podklady	52
6.2. Obrazová dokumentace	52
6.3. Metodologie zpracování keramiky	53
6.3.1. Prezentace analýz keramiky	54
6.3.1.1. Poznámky k numerickému kódu moravské malované keramiky	54
6.3.2. Výzkum Antonína Knora (srpen 1947)	58
6.3.3. Výzkum Miloše Šolleho (září 1947)	68
6.3.4. Výzkum Josefa Kabáta (1948)	82
6.3.5. První výzkum Jiřího Neustupného (1949)	83
6.3.6. Druhý výzkum Jiřího Neustupného (1950)	94
6.4. Sumarizace poznatků	139
6.5. Mikropetrografické rozborby moravské malované keramiky (M. Hložek – M. Gregerová)	151
6.5.1. Charakteristiky výbrusů keramických vzorků (M. Hložek – M. Gregerová)	153
6.6. Kamenná industrie	155
6.6.1. Kamenná broušená industrie	155
6.6.1.1. Katalog kamenné broušené industrie (M. Vokáč)	159
6.6.2. Kamenná ostatní industrie	161
6.6.2.1. Katalog kamenné ostatní industrie (J. Šmerda – M. Vokáč) ..	163
6.6.3. Neopracované kameny	164
6.6.3.1. Katalog neopracovaných kamenů (J. Šmerda)	165
6.6.4. Kamenná štípaná industrie (Z. Nerudová)	166
6.7. Zvířecí kosti	182
6.7.1. Kostěná a parohová industrie	183
6.7.2. Vyhodnocení zvířecích kostí (G. Dreslerová)	184
6.8. Mazanice	188

7. RELATIVNÍ CHRONOLOGIE	189
7.1. Vstupní úvahy	189
7.2. Starší stupeň kultury s moravskou malovanou keramikou	190
7.3. Mladší stupeň kultury s moravskou malovanou keramikou	194
7.4. Sumarizace poznatků	197
8. ZÁVĚR	202
Zkratky a vysvětlivky	207
Autoři	208
SUMMARY	209
Prameny	218
Literatura	219
Tabule 1–118	230

*„Ti z dávna i ti z dneška jsou jak voda, která plyne.
Všichni hleděli na měsíc, všem život stejně mine.“*

Li Po (701–762)*

* Frank, M. 2007: Citáty, aforismy, sentence... Malý orloj moudrosti a bláznovství. Praha, s. 83.

1. ÚVOD

Neolitické sídliště v Hlubokých Mašůvkách (okr. Znojmo), situované v přílehlých tratích „Padělky“ a „Nivky“, patří k nejdůležitějším lokalitám svého druhu na Moravě a ve střední Evropě (obr. 1). Na území užšího regionu Znojemska reprezentuje (spolu s dlouhodobě zkoumaným sídlištěm v Těšeticích-Kyjovicích a nedávno objevenými Mašovicemi) jednu z klíčových lokalit jak co do rozsahu a charakteru osídlení, tak co do bohatosti nálezů (obr. 2). Jde současně o jednu z nejdéle archeologicky sledovaných a zkoumaných lokalit u nás.

Předložená práce, která vznikla v rámci řešení vědeckého záměru Národního muzea v Praze „Osobnosti české vědy a kultury“ za podpory Ministerstva kultury České republiky (MK 00002327202), je upravenou verzí magisterské diplomové práce obhájené v Ústavu archeologie a muzeologie Masarykovy univerzity (Válek 2009). Klade si za cíl vyhodnocení sídlištního materiálu kultury s moravskou malovanou keramikou z poválečných výzkumů uskutečněných v letech 1947–1950. Tyto výzkumy byly prováděny na metodicky velmi dobré úrovni a byly k nim vypracovány poměrně podrobné nálezové zprávy. Řadu užitečných informací přináší též *Soupis nálezů vykopaných v roce 1947 Státním archeologickým ústavem v Hlubokých Mašůvkách*.

Archeologický materiál, který mohl být prostudován díky pochopení a vstřícnosti vedení i pracovníků Národního muzea v Praze, kde je také deponován, byl získán v průběhu pěti výzkumných kampaní (srpen 1947, září 1947, 1948, 1949 a 1950). Největší část sbírkových předmětů pochází z výzkumů Národního muzea z let 1949–1950, menší část z výzkumů Státního archeologického ústavu v Praze uskutečněných v letech 1947–1948. Soubor zahrnuje především keramiku, dále ovšem také kamennou, kostěnou i parohovou industrii, mazanici a zvířecí kosti.

Při zpracování nálezů a přípravě publikace přispěla autorovi radou či jinou pomocí (odbornou nebo technickou) řada lidí, jimž náleží poděkování. Je to především PhDr. Milan Lička, CSc., a doc. PhDr. Eliška Kazdová, CSc., dále pak Mgr. Gabriela Dreslerová, doc. RNDr. Miroslava Gregerová, CSc., Mgr. Libuše Haišmanová, Mgr. Martin Hložek, Ph.D., Ing. Jaroslav Konečný, doc. RNDr. Miroslav Králík, Ph.D., Mgr. Martin Kuča, Mgr. Zdeňka Nerudová, Ph.D., prof. PhDr. Vladimír Podborský, DrSc., prof. RNDr. Antonín Přichystal, DSc.,

Mgr. Jaroslav Šmerda, Mgr. Šimon Ungerman, Ph.D., Mgr. Stanislav Vohryzek, Mgr. Milan Vokáč, Ph.D.; Zdeněk Adámek, Tomáš Fišer, Dana Švalbachová a Hana Vittková. V neposlední řadě autor děkuje svým rodičům, kteří jeho badatelské úsilí všestranně podporovali.

Vydání práce, zaměřené na významnou pravěkou lokalitu z regionu Znojemska, navazuje na první svazek této řady z pera autorského kolektivu pod vedením Vladimíra Podborského *Pravěk mikroregionu potoka Těšetický/Únanovky. K problematice pravěkých sociálních struktur* (Brno, Masarykova univerzita 2005).

2. PŘÍRODNÍ PROSTŘEDÍ

2.1. Geomorfologie

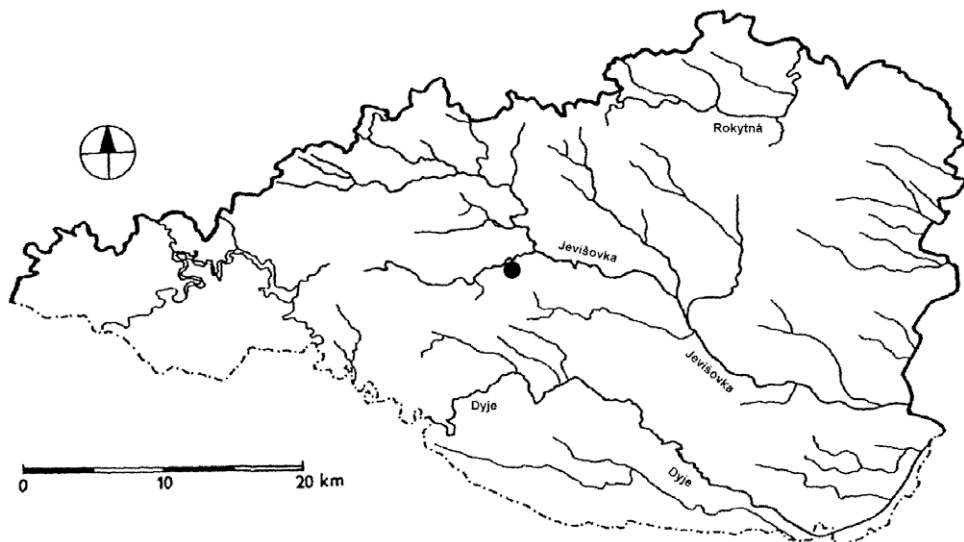
Hluboké Mašůvky leží 9 km severně od Znojma směrem na Jevišovice (*Adámek–Pechová eds. 1995, 3*). Jsou obklopeny téměř ze všech stran kopcovitým terénem, jemuž vévodí na jihovýchodě poměrně plochý kopec Příčnický o nadmořské výšce 360 m. Východní okraj obce je uzavřen příkrým skalnatým úpatím Výrova kopce (341 m n. m.). Od západu se svažuje k obci návrší zvané Plenkovický kopec (348 m n. m.), táhnoucí se jižně podél Plenkovického potoka. Od severozápadu vybíhá k obci několik dosti plochých terénních vln, které se příkřeji svažují do údolí Plenkovického potoka (*Bauer 1970, 38*). Nejvyšším místem je část lesa zvaná Jazírko (365 m n. m.), nejnižší místo (250 m n. m.) se nachází na potoku při severovýchodní hranici katastru (*Bauer 1970, 42*). Obec má nadmořskou výšku 298 m (*Adámek–Pechová eds. 1995, 3*).

Severní částí Hlubokých Mašůvek protéká od západu k severovýchodu Plenkovický potok, který pramení v lesích u Šumné a vlévá se tři čtvrtě kilometru východně od zříceniny hradu Lapikusu do řeky Jevišovky (*obr. 3*). V Plenkovicích přibírá též vody z Mramotického potoka, který pramení u Vracovic (*Bauer 1970, 38, 42*). Severní hranici katastru tvoří Hluboký potok tekoucí na východ směrem od rybníka „U Huberta“ (za tuto informaci děkuji Z. Adámkovi).

Polovinu hlubokomašůveckého katastrálního území (přes 600 ha) tvoří lesy. Jde především o rozsáhlý a značně členitý terén severně od obce, jehož výraznou kótou je Venclův kopec (366 m n. m.). Údolí Plenkovického potoka mezi Plenkovicemi a Hlubokými Mašůvkami je tvořeno lesnatými a křovinatými stráněmi. Hluboké Mašůvky leží v oblasti na rozhraní střeoevropské a panonské (stepní) květeny (*Bauer 1970, 38–39*).

Obr. 1. Mapa České republiky s vyznačením polohy lokality Hluboké Mašůvky, okr. Znojmo.

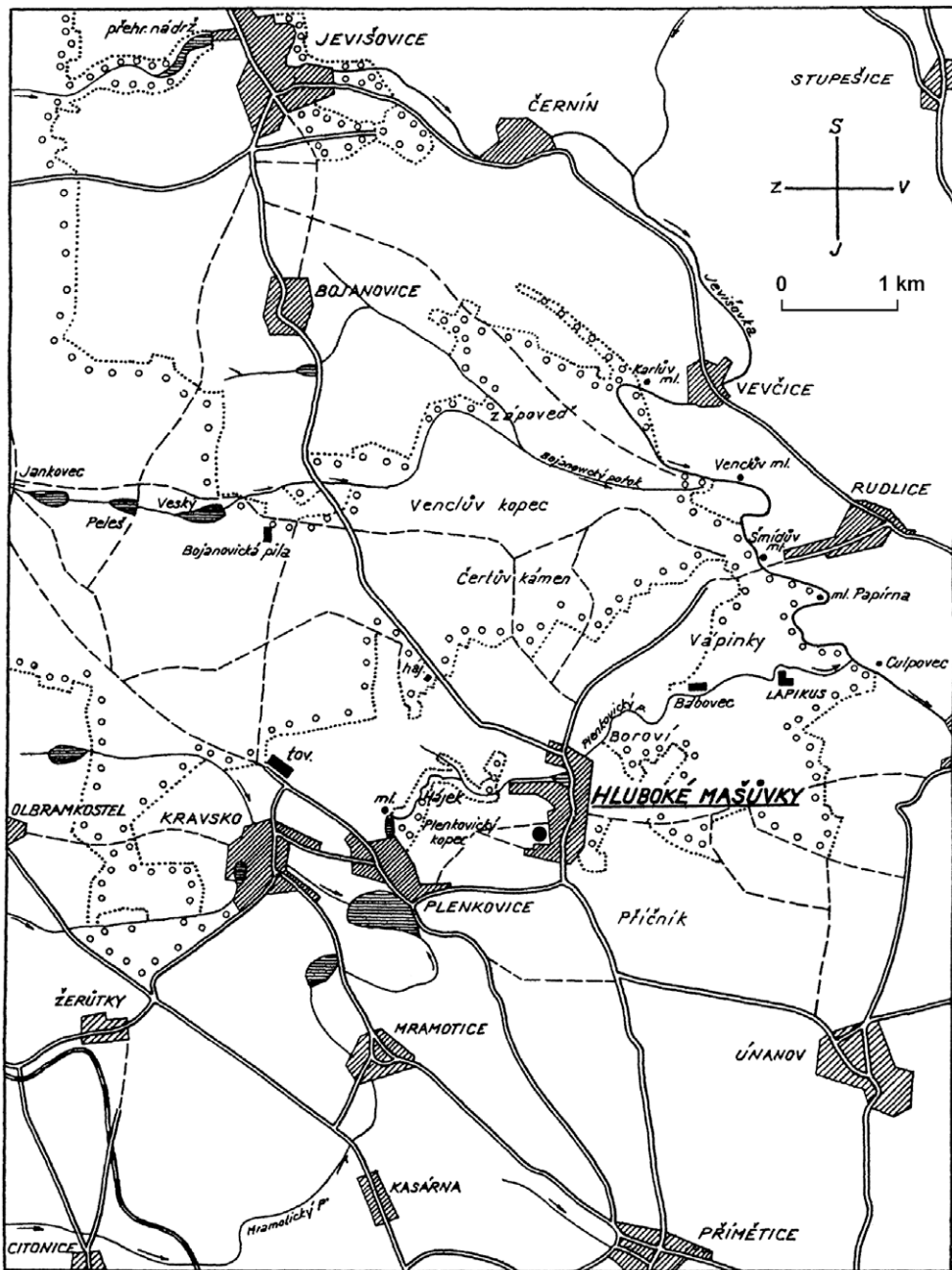
Obr. 2. Mapa okresu Znojmo s vyznačením polohy lokality Hluboké Mašůvky. Upraveno podle Kazdová 2004, obr. 2.

Původní lesy byly doubravy s dubem zimním a na vlhčích místech rovněž s dubem letním. Z ostatních dřevin se vyskytoval hlavně habr a jednotlivě nebo ve skupinách také babyka, lípa, břek a jilm polní. Původní doubravy zaujímaly plošiny a mírné svahy otočené především k jihu a jihozápadu. Druhou skupinou původních lesů byly bukové doubravy, které se nacházely především na severních expozicích, na bázích svahů a ve stinných údolích, tedy na místech vlhčích a chladnějších. Hlavními dřevinami původního společenstva byl dub zimní a buk lesní. Dále se v přirozené skladbě objevil jednotlivě habr, lípa a javor mléčný. Borovice a břízy původně rostly na skalnatých částech svahů nebo hřebenů (Bauer 1995, 6).

2.2. Geologické podloží a pedologické poměry

Katastr Hlubokých Mašůvek se rozkládá na hranici tří geomorfologických okrsků – Bojanovické pahorkatiny, Citonické plošiny a Únanovské sníženiny. Ty jsou součástí podcelku Znojemská pahorkatina, která vyplňuje jižní část geomorfologického celku Jevišovická pahorkatina (Demek–Mackovčín eds. 2006, 33, 541).

Plochý zvlněný povrch Bojanovické pahorkatiny je prořezán různě zahloubenými údolními řeky Jevišovky a jejích přítoků (Demek–Buček 2006, 74). Tvoří ji z 90% bítešská ortorula, zbývajících 10% představují biotitické ruly, migmatity a serpentinity (Čížmář–Čížmář–Lisá 2004, 219). Převážná část povrchu je v současné době zalesněna borovými a smrkovými porosty s dubem, méně pak dubovými kmenovinami a pařezi-
nami (Demek–Buček 2006, 74).

Obr. 3. Mapa okolí Hlubokých Mašůvek s označením nálezíšť. Podle Adámek et al. 1970.

Citonicickou plošinu je možno charakterizovat jako plochou pahorkatinu tvořenou dvojslídny (místy biotitickými) ortorulami (50 %), bítešskou ortorulou (20 %), migmatity (15 %) a granodiority dyjského masivu (15 %; Čížmář–Čížmář–Lisá 2004, 219). Plochý povrch je zvlněn rozevřenými údolími vodních toků. V současné době zde převažují pole s drobnými borovými lesíky s dubem (Demek–Buček–Cibulková 2006a, 96).

Poslední ze tří okrsků – Únanovská sníženina – je protáhlá sníženina v žulách a granodioritech dyjského masivu s neogenními usazeninami (neogenními jíly, písky a pískovci). Pod neogenními sedimenty se dochovaly mocné tropické zvětralin (kaoliny) z třetihor, které jsou částečně poškozeny recentní těžbou. Jinak převládají pole a dubové pařeziny (Demek–Buček–Cibulková 2006b, 469).

Hluboké Mašůvky leží z hlediska regionální geologie v olešnické sérii vnějších fylitů, a to v bítešských ortorulách. Směrem na sever se nachází i dvojslídne granát-nické svory nedvědicové série svorové zóny, na jih od obce dvojslídne drobnozrné ruly a svory olešnické skupiny vnějších fylitů s vložkami amfibolitů a kvarcitů. Dále na jih a jihovýchod už jsou to jen granity, granodiority dyjského masivu a neogenní sedimenty karpatské předhlubně (Čížmář–Čížmář–Lisá 2004, 219, 222).

Nejlepšími půdami katastru obce jsou hnědozemě na spraši (spraš se vyskytuje spíše místy v pruzích na Venclově kopci, Plenkovickém kopci a v okolí hřbitova jižně od obce). Poněkud nižší kvalitu vykazují hnědozemě vzniklé na svahovinách často s rulami v podloží. Naopak nejhoršími půdami jsou mělké hnědé půdy, které se vytvořily na rulách. Na stejném podkladu vznikly malé ostrůvky nevyvinutých půd (rankerů). Zbytek ploch tvoří půdy s vyšší hladinou spodní vody v údolí Plenkovického potoka (Bauer 1995, 5).

2.3. Klimatické poměry

Podnebí je vcelku mírné, dosti vyrovnané, bez větších teplotních výkyvů (Bauer 1970, 42). Při charakterizaci teplotních poměrů se vychází z dlouhodobých pozorování. Nejblíže obci Hluboké Mašůvky s dlouhodobými údaji pozorování je meteorologická stanice v Rouchovanech, která má nadmořskou výšku 359 m. V rozmezí let 1901–1950 byl nejteplejším měsícem červenec (s průměrnou měsíční teplotou 18,5 °C) a nejstudenějším měsícem leden (s průměrnou měsíční teplotou –3,1 °C). Průměrná roční teplota v Hlubokých Mašůvkách za období 1901–1950 je 8 °C.

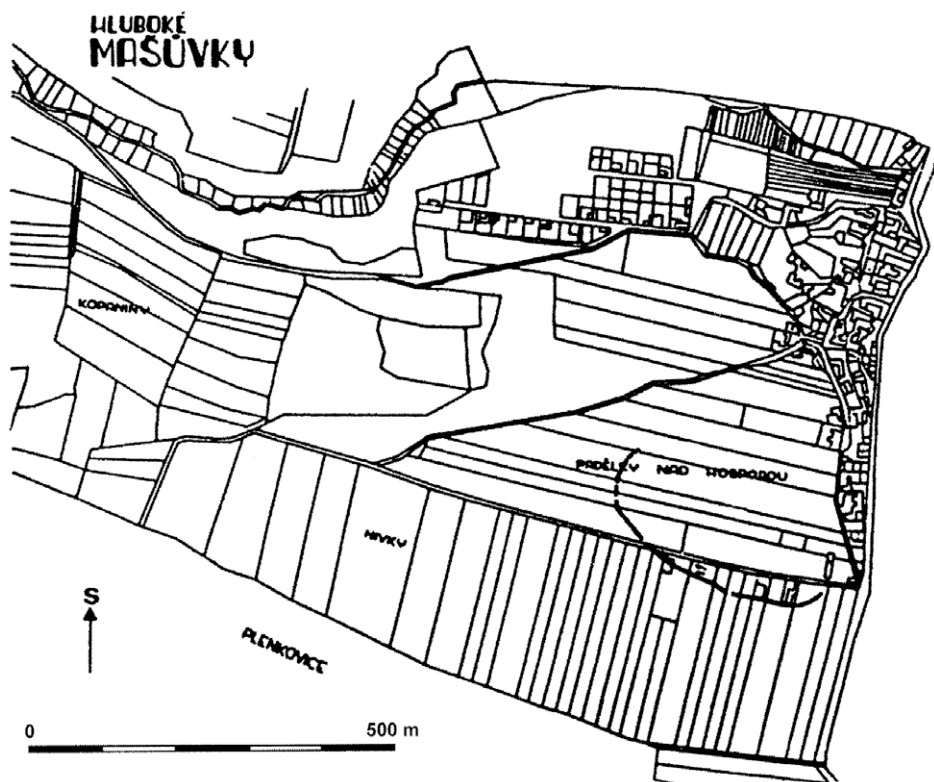
Dlouhodobé srážkové údaje jsou převzaty ze srážkoměrné stanice v Rouchovanech, a to za roky 1901–1950. Dlouhodobá průměrná roční hodnota srážek (576 mm) je výrazně pod úrovní celostátního průměru (728 mm). Z uvedených rozdílů lze konstatovat, že území obce Hluboké Mašůvky je srážkově podnormální s častým výskytem suchých období (Bauer 1995, 5).

Směr vývoje klimatu způsobený celosvětovým oteplováním povrchu země se lokálně projevuje i v katastrálním území Hlubokých Mašůvek a v jeho okolí. Podle měření teploty vzduchu v hydrometeorologické stanici v Kuchařovicích stoupla

teplota vzduchu od roku 1961 do roku 2000 (tedy za čtyřicetileté období) o 0,7 °C (Bauer 2001, 100).

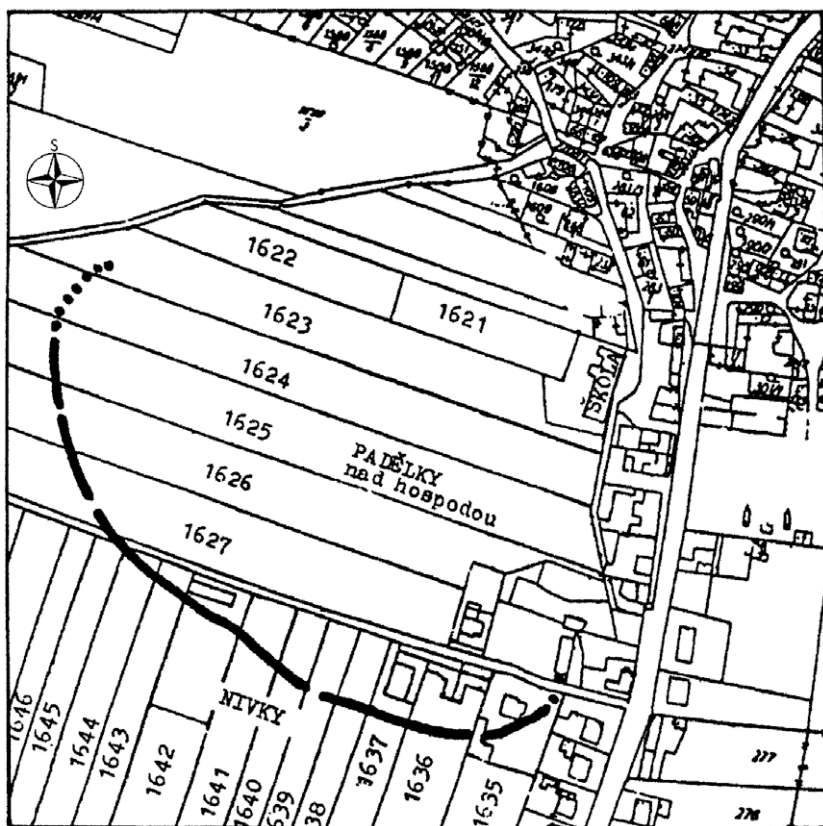
2.4. Poloha naleziště

Zájmová lokalita se nachází na jihozápadním okraji obce Hluboké Mašůvky (Podborský 2001, 8). Její podstatná část ležela v trati „Padělky“ (též „Padělky nad hospodou“) za dnešní školou, na jihu zasahovala do trati „Nivky“ (též „Na Nivkách“, „Niva“ či „Na Nivě“). Obě polohy dělí polní cesta Hluboké Mašůvky–Plenkovice (obr. 4; 5).¹

Obr. 4. Hluboké Mašůvky. Výsek z katastrální mapy s rekonstrukcí průběhu opevnění. Podle Lička-Bareš 1979, tab. 2.

1 Polní cesta Hluboké Mašůvky–Plenkovice je někdy též označována jako obecní cesta (NZ SAÚP č. j. 3031/48) nebo vozová cesta (NZ SAÚP č. j. 6018/48).

Obr. 5. Hluboké Mašůvky. Průběh příkopu kolem opevněného sídliště zjištěný při archeologickém výzkumu lokality v letech 1947–1950. Upraveno podle Vildomec 1995, mapa na s. 10.

Osídlení zaujímaloby jihovýchodní svah Plenkovického kopce,² jehož nadmořská výška je 348 m (obr. 6).³ Tento pahorek, který doposud zčásti pokrývá smíšený les⁴ sousedí na západní straně s pahorkem o nadmořské výšce 354 m n. m. Oba pahorky jsou ze západní a severní strany omezeny Plenkovickým potokem, z východní a jižní strany jeho pravobřežním bezejmenným přítokem.⁵ Jižní a východní svahy mají

- 2 V archeologické literatuře se hovoří obecně o návrší (Neustupný 1951b, 13; Podborský 1993, 125) či pahorku (Čížmář–Čížmář–Lisá 2004, 219). Plenkovickým kopcem nazývá tento geomorfologický útvar Z. Bauer (1970, 38). Za potvrzení této informace děkuji Z. Adámkovi.
- 3 Informaci o tom, že „opevněná (neolitická) osada (kultury s MMK) se nachází na východním svahu dvou výrazných pahorků s nadmořskými výškami 348 a 354 m“ (Čížmář–Čížmář–Lisá 2004, 219), bylo nutno upřesnit. Tento údaj je ostatně v rozporu i se situací zachycenou na celkovém plánu zkoumaných ploch (tamtéž, obr. 16).
- 4 Plenkovický kopec (jeho severní svahy a vrcholová část) byl zalesněn v roce 1957, čímž zanikla obecní pastvina (Adámek–Pechová eds. 2001, 3).
- 5 Potok tekoucí v hlubokém zářezu východně od Plenkovického kopce ve směru od jihu k severu je v některých publikacích označován jako Svatoňovec (Bartoš–Trmač 1991, 4; Adámek 2005, 19).

pozvolný, mírný sklon; severní a západní pak velmi prudký s početnými novodobými terasami. Pravěké osídlení se nacházelo v rozmezí nadmořských výšek 322–340 m s hlavní koncentrací mezi 330–340 m n. m. (Čižmář–Čižmář–Lisá 2004, 29).

Lokalita je situována na sprašové návěži svažující se k jihovýchodu (Podborský 2001, 8). Spraš je kryta vrstvou humusu o tloušťce 20–30 cm (NZ SAÚP č. j. 3031/48). Na podstatné části plochy výzkumu byl v letech 1949–1950 a v roce 2003 zjištěn pod humusem nad světle žlutou würmskou spraší písčitohlinitý sediment světle hnědé barvy vzniklý v průběhu neolitu (Čižmář–Čižmář–Lisá 2004, 222; Neustupný 1951b, 15). V místě vrcholku (348 m n. m.) se spraš již nevyskytuje a půdní pokryv nasedá přímo na skalní podloží (Čižmář–Čižmář–Lisá 2004, 222). Nejbližší zdroj tekoucí vody představuje vodoteč pod jižním svahem Plenkovického kopce (Neustupný 1951b, 27), který je vystaven silným západním větrům (Neustupný 1951b, 35).

Areál s pravěkými nálezy lze přibližně vymezit silnicí Hluboké Mašůvky–Znojmo (s možnými přesahy dále směrem na východ)⁶ a vrcholem Plenkovického kopce (vlastní osídlení je doloženo teprve v prostoru pod touto kótou). Na jižní straně byl ohraničen širokým a mělkým údolím táhnoucím se až k silnici Hluboké Mašůvky–Plenkovice. Jak dalece zasahoval severním směrem, není bezpečně známo (Neustupný 1951b, 13). Při archeologických výzkumech v roce 2003 se zde potvrdila domněnka totálního poškození terénu mladšími úpravami (Čižmář–Čižmář–Lisá 2004, 224). Takto vymezený prostor byl v době poválečných výzkumů zemědělsky obhospodařován, na jihu a východě jej částečně narušila vesnická zástavba. Vrchol pahorku sloužil jako pastvina (Neustupný 1951b, 13). V současné době probíhá na parcelách při polní cestě Hluboké Mašůvky–Plenkovice v jižní části naleziště výstavba rodinných domků (Adámek 2005, 4–5).

6 Podle V. Vildomce (1970, 7) zasahovalo sídliště kultury s LnK na východě až k hlubokému zářezu u studánky pod kostelem. Rovněž na nálezovém plánu č. 1 v NZ SAÚP č. j. 915/48 je areál pravěkého sídliště vymezen elipsovitou linií, která směrem na východ překračuje silnici Hluboké Mašůvky–Znojmo (tab. 7:1).

3. PŘEHLED PRAVĚKÉHO OSÍDLENÍ LOKALITY

Pravěké naleziště doložené v tratích „Padělky“ a „Nivky“ na katastru Hlubokých Mašůvek představuje polykulturní lokalitu. Třebaže jádro osídlení spočívalo v neolitu (kultura s lineární keramikou a kultura s moravskou malovanou keramikou), byla lokalita opakovaně vyhledávána lidmi i v pozdní době kamenné (kultura s kanelovanou keramikou, kultura jevišovická a kultura se zvoncovitými poháry), v době bronzové (kultura středodunajská mohylová) a v době halštatské (kultura horákovská). Hlavní pozornost je věnována neolitickým kulturám, u nichž uvádím též dataci.

Nejstarší doklady pobytu člověka představuje, byť zatím jen ojediněle, štípaná kamenná industrie mladopaleolitického stáří (*Podborský 2001*, 6). Vývoj zdejšího neolitického osídlení začíná v období LnK. Dnes ho reprezentuje řada objektů s různě početným nálezovým inventářem (*Čížmář 2008a*, 113), přičemž nechybí ani doklady pohřbů (*Čížmář–Dočkalová 2004*, 51). V keramické produkci jsou zastoupeny nejmladší fáze LnK (fáze IIb a III) včetně výzdobného stylu železovské skupiny a šareckého stupně. K vzácným importům patří okraj nádoby bukovohorské kultury (*Čížmář 2008a*, 113).

Z lokality jsou doloženy též nálezy z mladšího stupně (IV. fáze) kultury s vypíchanou keramikou (*Kazdová 2004*, 58, 63). Stěžejní etapu představuje mladoneolitické osídlení lokality lidem staršího (fáze Ib) i mladšího (fáze IIa a IIb) stupně MMK. Lid staršího stupně založil na lokalitě velkoryse pojaté opevněné sídliště. V mladším stupni již opevnění (tvořené příkopem, bránami a patrně též hliněným valem) neexistovalo. Bohatý nálezový fond z období MMK překračuje standardy ostatních sídlišť (*Čížmář 2008a*, 114).⁷

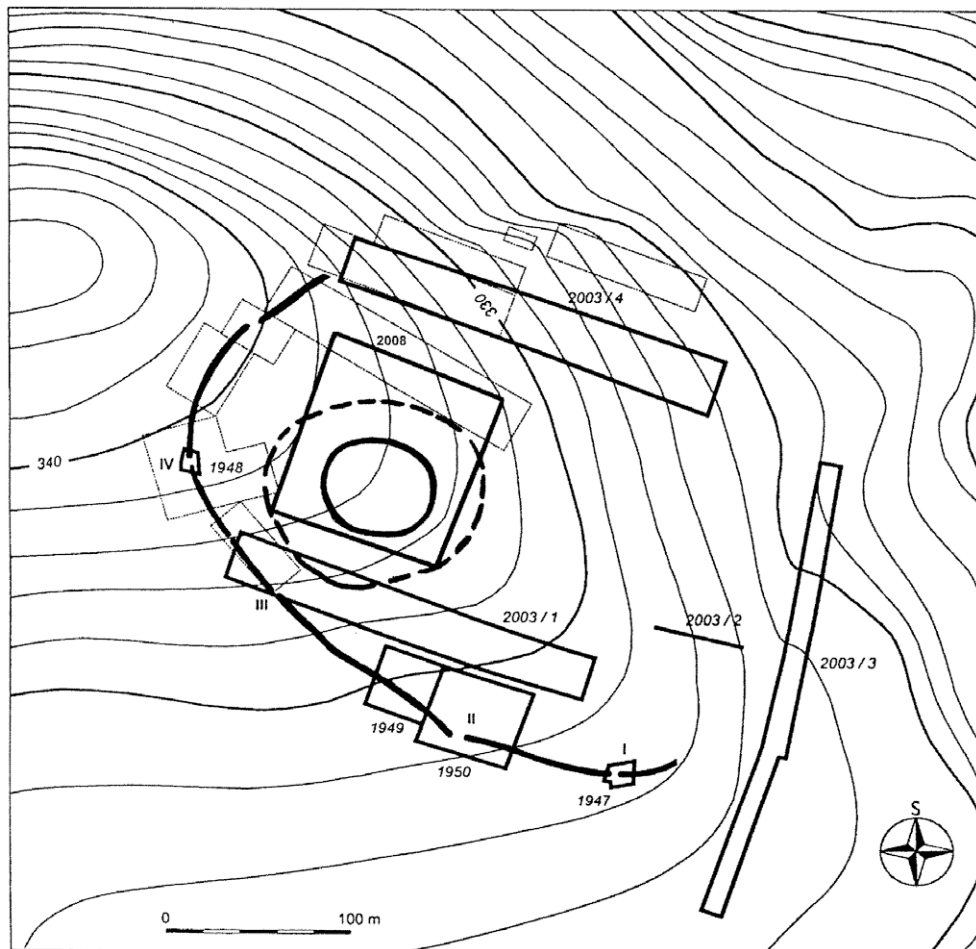
Z pozemků po obou stranách silnice Hluboké Mašůvky–Znojmo pochází doklady osídlení z pozdní doby kamenné. Poukazují na existenci otevřeného nížinného sídliště kultury s kanelovanou keramikou (*Čížmář 2006*, 183) a kultury s jevišovickou keramikou (*Podborský 2001*, 14). Z téhož prostoru, sousedícího na jihovýchodě s lokalitou „Nivky“, je doloženo také sídliště a pohřebiště kultury se zvoncovitými poháry (*Matějčková 2006*). Ve střední době bronzové si zde založil sídliště lid se středodunajskou mohylovou kulturou a v době halštatské lid horákovské kultury (*Podborský 2001*, 15–16).⁸

7 Osídlení MMK je na katastru Hlubokých Mašůvek doloženo též v tratích „Hejtmanky“, „Dolní cihelna“, „Horní cihelna“, „Za kovárnou“ a na „Hradišku“ (*Podborský 2001*, 13).

8 Při laboratorním zpracování nálezů pocházejících z příkopu bylo zjištěno též osídlení z doby lateénské (osobní sdělení M. Ličky z 10. června 2009).

4. HISTORIE VÝZKUMŮ NA LOKALITĚ

Výzkumné aktivity na lokalitě začínají již v meziválečném období. Ve 30. letech 20. století zkoumal sídlištní plochu F. Vildomec. Po válce upoutalo zdejší sídliště z mladší doby kamenné pozornost pražských badatelů – na výzkumy Státního archeologického ústavu (1947–1948) navázaly posléze výzkumy pravěkého oddělení Národního muzea (1949–1950). V posledních letech (2003–2008) sledoval na lokalitě pravěké osídlení Ústav archeologické památkové péče Brno (dále jen ÚAPP Brno; *obr. 6*).

Obr. 6. Hluboké Mašůvky. Celkový plán zkoumaných ploch se zjištěným průběhem příkopu a umístěním jednotlivých vchodů; tučně jsou vymezeny plochy archeologických výzkumů, tečkovaně plochy geofyzikálního průzkumu, přerušovaná čára značí palisádový žlab, kruhový objekt je předběžně interpretován jako rondel. Podle Čížmář–Čížmář–Lisá 2004, obr. 16; Čížmář 2008a, obr. 3.

4.1. Výzkumy Františka Vildomce (1932–1939)

F. Vildomce upozornil na pravěké nálezy z polí za školou a při silnici Hluboké Mašůvky–Znojmo F. Bauer, ředitel školy v Hlubokých Mašůvkách (*Vildomec 1995*, 9). Stalo se tak v roce 1927 (*Vildomec 1946*, 26). Po zkušenostech získaných dřívějšími odkryvy se F. Vildomec v letech 1932–1939⁹ věnoval výzkumu zdejšího sídliště. Ten probíhal každoročně po sklizni úrody. F. Vildomec jej prováděl soukromě z vlastních prostředků a s povolením majitelů pozemků (*Vildomec 1995*, 9–10). Pracoval jen s několika málo kopáči. Pomáhala mu také celá jeho rodina (*Podborský 2001*, 8).

F. Vildomec tu prokopal celkem 324 jam, z toho 85 jam náleželo LnK, 211 jam MMK, tři jámy kultury jevišovické, devět jam kultury se zvoncovitými poháry, šest jam kultury středodunajské mohylové a dalších šest jam kultury horákovské (čtyři jámy byly bez nálezů). Získaný archeologický materiál skončil v jeho soukromé (zato však hojně navštěvované) sbírce v Boskovštejně (dnes v majetku Moravského zemského muzea, nejcennější část sbírky je vystavena na Starém zámku v Jevišovicích). Publikován byl jen z nepatrné části. Vildomcovy hlubokomašůvecké nálezy představují jeden z nejvýznamnějších souborů artefaktů MMK na území jihozápadní Moravy (*Neustupný 1951b*, 14).

Výzkumná metoda, kterou použil pro průzkum lokality, byla velmi jednoduchá. Tehdejší možnosti soukromého badatele mu nedovolovaly větší plošné odkryvy. Na vnitřní ploše sídliště hloubil v ornici úzké sondy na šířku lopaty ve vzdálenosti okolo 1 m až na sprašové podloží. Pokud narazil na zahloubený pravěký objekt, který se odlišoval od žlutého podloží tmavou barvou, výkop rozšířil a objekt prozkoumal (*Podborský 2001*, 8). Těžiště výzkumu spočívalo v získávání archeologického materiálu, který byl na místě tříděn a případně ihned skartován (NZ SAÚP č. j. 915/48). Oproti souvislému plošnému odkryvu tím ovšem z větší části unikaly nejen podrobné charakteristiky jednotlivých objektů, ale rovněž detaily o uspořádání sídelní plochy. Z tohoto prvního předválečného výzkumného období se doposud nepodařilo dohledat žádnou terénní dokumentaci (*Čížmář 2008a*, 112).

F. Vildomec prozkoumal středovou část neolitického sídliště v trati „Padělky“. Narazil sice také na příkop, ale ten neobsahoval sbírkový archeologický materiál, a proto jej nekopal. Plochu kolem příkopu při polní cestě Hluboké Mašůvky–Plenkovice na parcelách č. 1637–1642 ponechal tedy, až na malý úsek na parcele č. 1641, neprozkoumanou (NZ SAÚP č. j. 277/50). Slibně se rozvíjející odkryvy na hlubokomašůvecké lokalitě přerušila druhá světová válka (*Podborský 2005*, 45).

9 Léta 1932–1939 uvádí sám F. Vildomec (1946, 26), dále rovněž V. Podborský (2005, 45) v monografické studii věnované F. Vildomcovi. Jinde je období Vildomcových výzkumů vymezeno lety 1930–1938 (NZ SAÚP č. j. 277/50; Čížmář–Čížmář–Lisá 2004, 222) nebo 1932–1938 (*Vildomec 1995*, 9; *Podborský 2001*, 8).

4.2. Výzkum Antonína Knora (srpen 1947)

Po druhé světové válce nemohl už F. Vildomec v důsledku profesionalizace naší archeologie pokračovat ve výzkumech hlubokomašůveckého sídliště samostatně (*Podborský 2005*, 45–46). Bohaté naleziště v tratích „Padělky“ a „Nivky“ však přilákalo do Hlubokých Mašůvek badatele oficiálních pražských institucí – Státního archeologického ústavu (SAÚP) a Národního muzea (NM; *Podborský 2001*, 5). Rozvinula se čtyři roky (1947–1950) trvající výzkumná kampaň, na které se zpočátku podílel také F. Vildomec.¹⁰ Byla zaměřena na prostor jižně od polní cesty Hluboké Mašůvky–Plenkovice v trati „Nivky“, kudy procházel systém opevnění (*Čižmár 2008a*, 112).

Ve dnech 11. srpna až 23. srpna 1947 proběhl na lokalitě čtrnáctidenní zjišťovací archeologický výzkum pod vedením A. Knora (*tab. 1:1*; dopis č. j. 1588/47a). Na třech parcelách (č. 1624, 1628¹¹ a 1635) se podařilo prozkoumat celkem sedm objektů (*tab. 7:1*, 2). Náležely LnK (dva objekty – jámy č. 2 a 7), MMK (čtyři objekty – soujámí č. 3–6, jámy č. 8, 88 a 89) a kultuře se zvoncovitými poháry (jeden objekt – jáma č. 1). Jámy č. 88 a 89 prokopal v trati „Padělky“ nedaleko školy F. Vildomec. Všechny ostatní objekty se nacházely v trati „Nivky“. Archeologický materiál z objektů LnK a MMK byl předán k restauraci F. Vildomcovi (NZ SAÚP č. j. 915/48; Soupis nálezů).

A. Knor narazil na parcele č. 1635¹² v trati „Nivky“ rovněž na čelo příkopu s bránou I, který částečně prozkoumal (*tab. 10:1*, 2). Příkop obsahoval zejména nálezy MMK (NZ SAÚP č. j. 915/48). O jeho možném dalším výzkumu měl rozhodnout tehdejší ředitel SAÚP – J. Böhm (dopis č. j. 10/47).

4.3. Výzkum Miloše Šolleho (září 1947)

Druhá výzkumná kampaň SAÚP bezprostředně navázala na první ze srpna roku 1947 (NZ SAÚP č. j. 3031/48). Dne 4. září 1947 přijel na lokalitu J. Böhm, aby si prohlédl část odkrytého a na nálezy bohatého příkopu. Výkopové práce byly zahájeny hned příštího dne 5. září a skončily 18. září 1947 (dopis č. j. 1588/47b). Výzkum, jehož vedení se ujal M. Šolle (*tab. 1:2*), si kladl za cíl prozkoumat bránu I (*tab. 2:1*, 2) a sledovat průběh příkopu na východ směrem k silnici Hluboké Mašůvky–Znojmo.

Výkop byl uskutečněn v jižní části obce, na poli mezi silnicí Hluboké Mašůvky–Znojmo a polní cestou Hluboké Mašůvky–Plenkovice, na parcele č. 1635 v trati „Nivky“. Ve směru zjištěného příkopu bylo položeno celkem pět sond (*tab. 11*). Sonda č. I přiléhala ke zdi stavení čp. 14. Průběh příkopu směrem severovýchodním byl

10 F. Vildomec se uplatnil především jako vynikající restaurátor pravěké keramiky (*Podborský 2005*, 47).

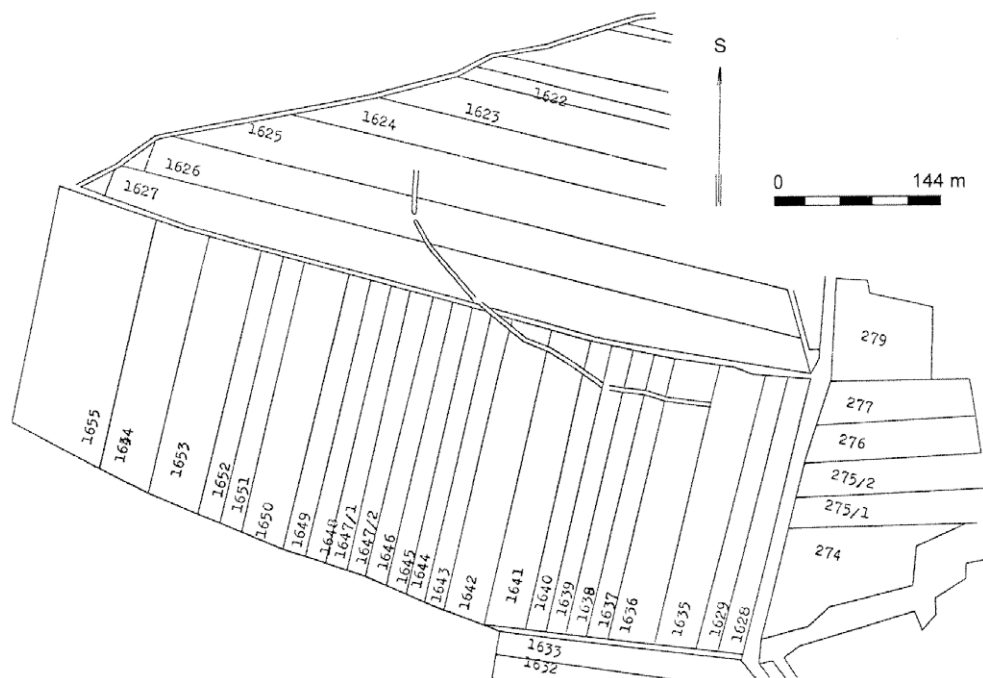
11 A. Knor (NZ SAÚP č. j. 915/48) uvádí, že objekty č. 1–6 se nacházely na parcelách č. 1628–1629 spojených tehdy v jedno pole. Na obr. 1 (NZ SAÚP č. j. 915/48) jsou zakresleny na parcele č. 1628 (viz *tab. 7:1*, 2). Také F. Vildomec (Soupis nálezů) lokalizuje tyto objekty na parcelu č. 1628.

12 A. Knor (NZ SAÚP č. j. 915/48) uvádí, že čelo příkopu s bránou I bylo zachyceno na rozhraní parcel č. 1635 a 1636. Větší část čela příkopu s bránou I se nacházela na parcele č. 1635 (*tab. 7:2*; NZ SAÚP č. j. 915/48, obr. 2), kam jej lokalizuje také F. Vildomec (dopis č. j. 1588/47a).

na třech místech ověřen příčnými sondami č. 2–4 (*tab. 2:3, 4*), sonda č. 5 byla vedena na vnitřní straně příkopu mezi sondami č. 2 a 3. Humusovitá vrstva i příkop obsahovaly množství střepů LnK a MMK (NZ SAÚP č. j. 3031/48). Směrem na východ bylo možno sledovat příkop v délce asi 40 m.¹³ Výzkumu se zúčastnili čtyři dělníci, F. Vildomec a pracovníci SAÚP – vedle M. Šolleho také J. Kabát, F. Buřil a V. Kuchař (*tab. 3:1; dopis č. j. 1588/47b*).

4.4. Výzkum Josefa Kabáta (1948)

Ve snaze získat podrobnější přehled o průběhu příkopu pokračoval SAÚP pod vedením J. Kabáta (*tab. 1:3*) ve výzkumu i následujícího roku, a to v době od 17. srpna do 21. září 1948. Průběh příkopu byl sledován zejména vrty (jichž bylo učiněno celkem 36) pomocí půdních vrtáků o délce 1–2 m (v místech, kde byl příkop patrný) a dále soustavou vyhlubovaných důlků o průměru kolem 40 cm (v místech nejistého průběhu). K získání profilace a datovacího materiálu sloužily sondy č. I–VIII široké

Obr. 7. Hluboké Mašůvky. Výsek z katastrální mapy s půdorysnou situací průběhu příkopu na základě výzkumu J. Kabáta v roce 1948. Podle NZ SAÚP č. j. 6018/48, plánek č. 2.

13 V dalším průzkumu příkopu východním směrem bránila vesnická zástavba. Terén na východním okraji bývalého neolitického sídliště byl navíc narušen zahradními i komunikačními úpravami (*dopis č. j. 1588/47b; Neustupný 1951b, 24*). Také směrem na západ byl již příkop částečně zastavěn usedlostmi (*dopis č. j. 1588/47b*).

60–70 cm vyhloubené napříč příkopem.¹⁴ Těmito metodami se podařilo na parcelách č. 1625–1627 v trati „Padělký“ a 1636–1644 v trati „Nivky“ vysledovat příkop v délce 334 m, což představuje zhruba třetinu jeho celkové délky (obr. 7). Byla zjištěna tři přerušování (brána II na parcele č. 1639, brána III na parcele č. 1627 a brána IV na parcele č. 1626), z nichž jedno (brána IV) bylo plošně prozkoumáno (tab. 3:2; 12:1).

S výzkumem se započalo na parcele č. 1636 v sousedství parcely č. 1635, kde byla minulého roku přítomnost příkopu prokázána. Ten běžel ve směru na západ, na parcele č. 1644 přetínal polní cestu Hluboké Mašůvky–Plenkovice, stácel se k vrcholu kopce směrem severozápadním a dále pak vedl na sever, kde na parcele č. 1625 výzkum skončil. Výškový rozdíl mezi terénem na parcele č. 1636 a terénem na parcele č. 1625 činil 11,67 m. Z příkopu pocházely výhradně střepy MMK, jedinou výjimku tvořila sonda č. IV, kde příkop přetínal objekt LnK (NZ SAÚP č. j. 6018/48).

4.5. Výzkumy Jiřího Neustupného (1949–1950)

Největší plošné poválečné výzkumy realizovalo pravěké oddělení Národního muzea v Praze (Čížmář 2008a, 112). Tato výzkumná kampaň navazovala na sondážní průzkumy SAÚP. K výzkumům NM došlo v letech 1949 (od konce července do konce prosince) a 1950 (od začátku července do konce listopadu; *Neustupný 1951b*, 18).

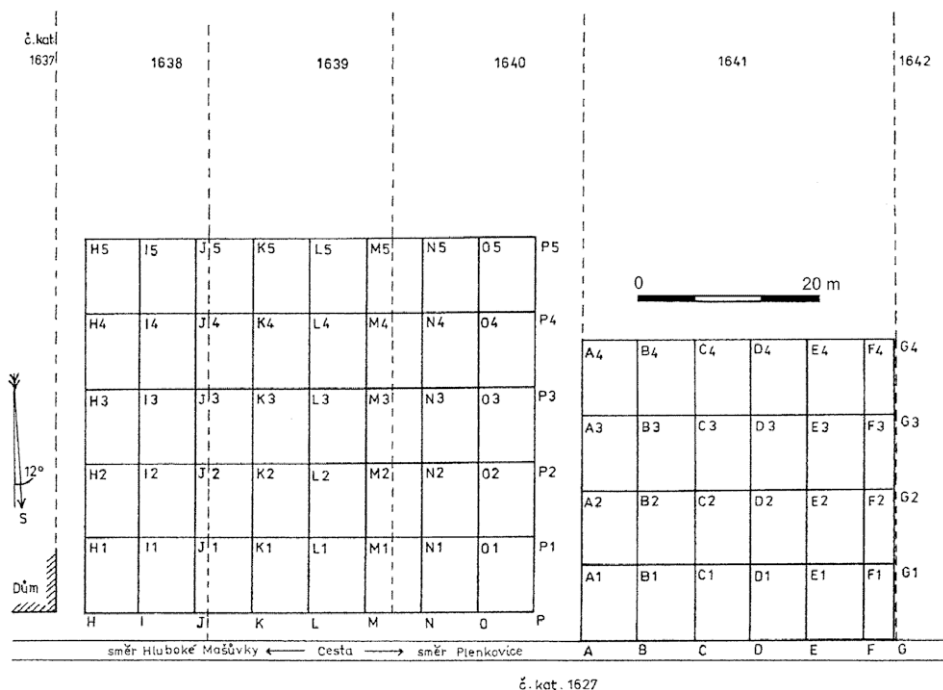
Výzkum si kladl za cíl upřesnit dataci a kulturní příslušnost opevnění, poznat jeho architekturu a sledovat vztah osídlení k příkopu (*Neustupný 1951b*, 15). Vedoucím výzkumu byl po oba roky J. Neustupný (tab. 1:4), technickým asistentem J. V. Císařovský, dočasně se účastnil prací také L. Hájek. V pomocných funkcích se vystřídali další zaměstnanci pravěkého oddělení NM (R. Turek a F. Servus). V roce 1949 participoval na výzkumu rovněž F. Vildomec jako poradce stran keramiky. Výzkum v roce 1950 byl podniknut ve spolupráci s Městským muzeem ve Znojmě.

Zkoumaná plocha byla rozdělena na obdélníky o rozměrech 8 × 6 m (obr. 8).¹⁵ Pro snazší přemísťování vykopané zeminy byly střídavě zkoumány obdélníky liché a sudé (*Neustupný 1951b*, 18). Nejprve byl vždy odstraněn humus a poté se přikročilo k zjišťování všech podzemních objektů na odkryté ploše. Z objektů byl shromažďován veškerý archeologický materiál. K jeho třídění docházelo teprve po jeho odborném vyčištění (*Neustupný 1951b*, 17).

Celkem byla v obou kampaních 1949–1950 skryta plocha o rozloze přibližně 3 120 m². Vzhledem ke značné hloubce podzemních objektů (zvláště příkopu) to znamenalo vybrání, přemístění a zpětné zaházení asi 1 900 m³ zeminy. Plocha nad průběhem opevnění byla odkryta souvisle, aby bylo možno pořídít celkové fotografické snímky a filmové záběry. Po prozkoumání byla odkrytá plocha opět zaházena zeminou (*Neustupný 1951b*, 18).

14 Sondy byly vyhloubeny na parcelách č. 1636 (sondy I–IV), 1637 (sonda V) a 1625 (sondy VI–VIII).

15 J. Neustupný (*1951b*, 18) hovoří o sektorech, kterými rozumí obdélníky o rozměrech 8 × 6 m, výjimečně o rozměrech 8 × 3 m (sektor FG).

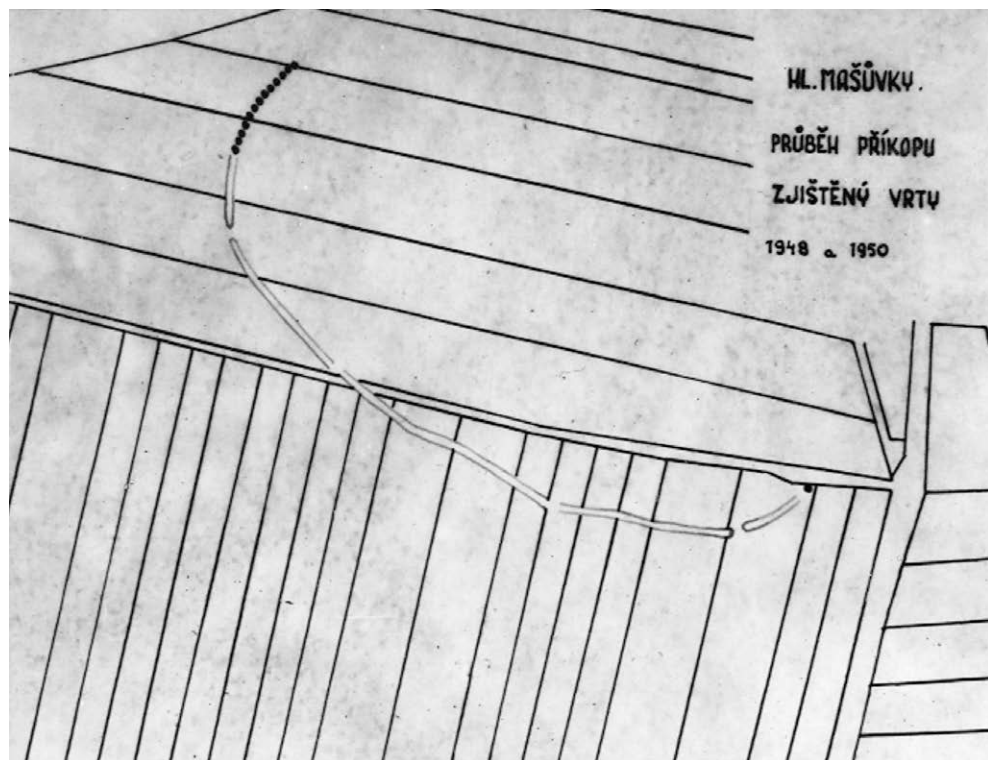

Obr. 8. Hluboké Mašůvky. Plán ploch odkrytých během výzkumů J. Neustupného v letech 1949 (sektory A-G) a 1950 (sektory H-P). Archiv NM.

Po návrhu F. Vildomce byla v roce 1949 vybrána k průzkumu parcela č. 1641 v trati „Nivky“. Plocha táhnoucí se od polní cesty Hluboké Mašůvky-Plenkovice směrem na jih v délce 32 m byla rozdělena na šest sektorů označených písmeny AB, BC, CD, DE, EF a FG (*tab. 12:2*). Na takto vymezené ploše, rozčleněné do 24 obdélníků, bylo odkryto celkem 35 objektů náležejících především LnK (NZ SAÚP č. j. 277/50).¹⁶ Průběh příkopu byl sledován v délce 27 m (*tab. 13:1*; NZ SAÚP č. j. 277/50; *Neustupný 1951b, 24*).

Na závěr výzkumu uskutečnil L. Hájek průzkum osmi objektů MMK (jámy č. I-VII, VIIa) na parcele č. 1627 v trati „Padělky“, které tam byly zjištěny po orbě (*tab. 18:1, 4*). F. Vildomec je ve 30. letech 20. století nemohl prokopat, protože zasahovaly do vysoké meze nad polní cestou Hluboké Mašůvky-Plenkovice. Práce probíhaly za značných personálních potíží (nedostatek kopáčů) a jejich provedení bylo umožněno jen díky obětavému nasazení všech zúčastněných zaměstnanců pravěkého oddělení NM přímo na ploše (NZ SAÚP č. j. 277/50).

16 Kromě objektů (tj. 24 jam, 7 jamek, 2 prohlubní a 2 žlábků) byly dále identifikovány 3 aglomerace kamenů a 7 míst (tj. útvarů nejasného půdorysu a hloubky). S výjimkou prohlubní α , β a míst „a“ až „f“ (příčmez místa „a“ jsou evidována dvě) jsou všechny zbývající typy objektů a aglomerace kamenů označeny č. 1-31, 31a, 32-34 a 34a (NZ SAÚP č. j. 277/50).

Obr. 9. Hluboké Mašůvky. Průběh příkopu zjištěný výzkumem J. Kabáta (1948) je doplněn (tečkovaně) na základě vrtů uskutečněných v roce 1950. Archiv NM, snímek č. 060.

Následujícího roku 1950 se pokračovalo v plošném odkryvu v trati „Nivky“, tentokrát na parcelách č. 1638–1640 (*Neustupný 1951b*, 15). Plocha táhnoucí se od polní cesty Hluboké Mašůvky–Plenkovice směrem na jih byla rozdělena na osm sektorů označených písmeny HI, IJ, JK, KL, LM, MN, NO a OP (*tab. 12:3*). Na takto vymezené ploše, rozčleněné do čtyřiceti obdélníků, bylo odkryto celkem 126 objektů datovaných zejména do období LnK (NZ SAÚP č. j. 5688/52)¹⁷ a prozkoumán úsek příkopu o délce 35 m včetně brány II (*tab. 14*). Pomocí vrtů a sond na severozápadním i východním okraji sídliště se podařilo zjistit průběh příkopu na dalších šedesáti metrech (*obr. 9*). Jeho celkově ověřená délka tedy činila 394 m (*Neustupný 1951b*, 24). Oba úseky příkopu odkryté v letech 1949–1950 obsahovaly převážně artefakty MMK (*Neustupný 1951b*, 45).

17 Kromě objektů (tj. 79 jam, 41 jamek, 1 jámy označené jako „objekt“ a 5 žlabů) byly dále identifikovány 4 útvary a 4 místa (pod označením „míst 47 a 103“ se rozumí aglomerace střepů). Všechny typy objektů, útvary a místa jsou označeny čísly 35–61, 61a, 62–87, 87a, 88, 88b, 89–102, 102/I a 103–164 (NZ SAÚP č. j. 5688/52).

Značný plošný odkryv byl proveden též na severním konci sídliště na parcele č. 1623¹⁸ v trati „Padělky“. Pro průzkum byl vybrán pás území v blízkosti školy rozčleněný do sektorů označených č. 1–9 o rozměrech 6 × 4 m (*tab. 24:6*). Na takto vymezené ploše byly odkryty dva objekty MMK (jámy č. VIII a IX), jinak byla plocha bez nálezů (NZ SAÚP č. j. 5688/52; *Neustupný 1951a*, 136; *Neustupný 1951b*, 18). Výzkumnou sezónou z roku 1950 zde terénní aktivity na delší dobu končí. Nálezový fond z poválečných výzkumů je dnes uložen v depozitářích NM (*Čižmář 2008a*, 112–113).

4.6. Novodobé výzkumy (1984–2008)

V roce 1984 zachránil J. Kovárník na jihovýchodním okraji lokality v trati „Nivky“ kostrový hrob pravěkého stáří, u něhož je ovšem nesnadné určit kulturní příslušnost (*Kovárník 1987*, 81). Léta 1989–1990 přináší další vlnu zájmu o opevnění lokality. Geofyzikální měření V. Haška doplnilo pokračování příkopu v jeho severozápadní části (*Hašek-Měřínský 1992*, 238–239). Uplatnilo se rovněž letecké snímkování (*Hašek-Kovárník 1997*, 59).

Od roku 2003 byly v souvislosti s rozsáhlým plánem individuální zástavby a budováním infrastruktury zahájeny ÚAPP Brno pod vedením Z. Čižmáře rozsáhlé záchranné výzkumy (*Čižmář 2008a*, 113). V období od 17. března do 10. května 2003 byla v poloze „Padělky“ na parcelách č. 1625/8–11 a 1625/21 skryta souvislá plocha o rozloze přibližně 0,5 ha (210 × 25 m), která sousedí na jihu s polní cestou Hluboké Mašůvky–Plenkovice. Na ploše se nacházelo na 370 zahloubených objektů LnK a MMK a eneolitického badenského kulturního komplexu s kanelovanou keramikou. V rámci výzkumu se podařilo mj. zachytit průběh příkopu v délce 38 m a prozkoumat bránu III (*Čižmář–Dočkalová 2004*, 41; *Čižmář–Čižmář–Lisá 2004*, 222–225, 234).¹⁹

Ještě téhož roku byl začištěn dochovaný severní profil bývalé (horní) cihelny²⁰ s cílem lokalizovat příkop. Jeho existence v tomto prostoru však nebyla prokázána (*Čižmář 2008a*, 113). Záchranná archeologická akce proběhla dále při rekonstrukci průtahu obcí, která se dotkla pruhu komunikace o šířce 10 m a délce několika set metrů. Pozornost byla věnována především jihovýchodní části silnice Hluboké Mašůvky–Znojmo, těsně sousedící s tratí „Nivky“. Byla zde zachycena část pohřebiště kultury se zvoncovitými poháry, jeden sídlištní objekt stejného stáří a část hli-

18 Číslo parcely není sice na nálezovém plánu uvedeno, ale při jeho porovnání s mapou na s. 10 v publikaci *Adámek–Pechová eds. 1995* (viz *obr. 5*) je nanejvýš pravděpodobné, že se objekty č. VIII a IX nacházely právě na parcele č. 1623.

19 Na plánu č. 2 v NZ SAÚP č. j. 6018/48 leží brána III na parcele č. 1627 (viz *obr. 5; 6; 7*). Po roce 1989 ovšem došlo k novému rozparcelování pozemků, v důsledku čehož vznikly na někdejší parcele č. 1627 mj. také nové parcely označené č. 1625/8–11 a 1625/21 (za tuto informaci děkuji J. Konečnému). Zmiňované parcely leží v trati „Padělky“, zatímco Z. Čižmář hovoří o poloze „Nivky“ (*Čižmář–Čižmář–Lisá 2004*, 223).

20 Na přelomu 19. a 20. století byly v Hlubokých Mašůvkách v provozu dvě cihelny. Dolní cihelna stávala v severní části obce za rybníkem, zatímco horní cihelna byla postavena v jižní části obce (*Adámek 2005*, 20, 31).

níku MMK. Přítomnost fortifikace byla na celé zkoumané ploše vyloučena (Čížmář–Čížmář–Lisá 2004, 224). Výzkum proběhl i na první severní terase lokality. Ani zde se však průběh příkopu či doklady osídlení nepodařilo prokázat (Čížmář 2008a, 113).

Terénní aktivity se v následujících letech přenesly na západ od osídlené plochy, kde začala intenzivní výstavba rodinných domů a komunikací. Od roku 2005 do roku 2008 probíhala také rekonstrukce polní cesty Hluboké Mašůvky–Plenkovice, kde byl opět zachycen průběh příkopu a několik objektů. V roce 2008 se na ploše uvnitř opevněného areálu uskutečnil ve spolupráci s Ústavem archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (P. Milo) geofyzikální průzkum. Podařilo se jím prokázat existenci kruhového útvaru, který lze předběžně interpretovat jako rondel. Prozkoumané plochy dnes dosahují rozlohy kolem 4 ha (Čížmář 2008a, 113–114).

5. ROZBOR TERÉNNÍ SITUACE

5.1. Vstupní podklady

Zpracovaný soubor artefaktů pochází z poválečných výzkumů SAÚP (1947–1948) a NM (1949–1950). Analyzovaný materiál se většinou vztahuje ke konkrétním objektům, popř. částem (sektorům) příkopu. U nálezů označeného jako sběr F. Vildomce a souboru nálezů s označením střepy „a“ je nálezový kontext nejasný. Objekty je možno podle znění příslušných NZ blíže specifikovat na jámy, jamky nebo soujámí. Jako jámy jsou minimálně ve dvou případech označeny části příkopu.

Podrobné **charakteristiky jednotlivých objektů** se zakreslením jejich polohy na nálezových plánech jsou k dispozici v případě výzkumů A. Knora (NZ SAÚP č. j. 915/48) a J. Neustupného (NZ SAÚP č. j. 277/50; NZ SAÚP č. j. 5688/52). M. Šolle (NZ SAÚP č. j. 3031/48) a J. Kabát (NZ SAÚP č. j. 6018/48) hovoří o sondách. Cenné informace týkající se výzkumů A. Knora a M. Šolleho jsem čerpal ze Soupisu nálezů pořízeného F. Vildomcem.²¹ O výzkumech z roku 1947 zpravují též dva dopisy F. Vildomce (dopis č. j. 1588/47a; dopis č. j. 1588/47b) a dopis A. Knora (dopis č. j. 10/47). Upřesňující informace poskytují v různé míře rovněž popisky doprovázející nález z jednotlivých objektů či údaje (zpravidla název lokality, rok výzkumu, číslo objektu a parcely) uvedené bílou tuší na některých artefaktech, které jsou svědectvím tehdejšího způsobu dokumentace F. Vildomce.²²

V souboru figurují **dvě skupiny nálezů** opatřené odlišnými inventárními čísly z **objektu č. 8**. Podle popisků byly získány v roce 1947. Toho roku uskutečnili na lokalitě výzkum dva badatelé: A. Knor a vzápětí po něm M. Šolle. Na základě kritiky pramenů a charakteristiky nálezových souborů se domnívám, že pochází ze dvou různých objektů. K objektu č. 8 z výzkumu A. Knora se vztahuje několik informačních zdrojů (především NZ SAÚP č. j. 915/48, dále také dopis č. j. 10/47 a dopis č. j. 1588/47a), o objektu č. 8 z výzkumu M. Šolleho pojednává pouze Soupis nálezů.

Objekt č. 8 z výzkumu A. Knora se nacházel na parcele č. 1635, a to vně příkopu (NZ SAÚP č. j. 915/48). Na téže parcele prováděl výzkumy také M. Šolle (NZ SAÚP č. j. 717/48), o jámě č. 8 však nehovoří. Zmiňuje ji teprve F. Vildomec v Soupisu nálezů a podotýká, že tak byla označena část příkopu. Zatímco o podobě jámy č. 8 ze Šolleho výzkumu není známo nic bližšího, k objektu č. 8 z Knorova výzkumu je k dispozici jeho popis i kresebná dokumentace (NZ SAÚP č. j. 915/48). O žlabu vybíhající z jejího okraje píše též F. Vildomec v dopise č. j. 1588/47a. Jeho narážka

21 Výzkumů A. Knora se týkají popisy jam č. 1, 2, 3–6, 88 a 89; k výzkumům M. Šolleho lze vztáhnout jámy č. 8, 12, 14 a 15.

22 S popisky F. Vildomce jsem se setkal na nálezech z celkem jedenácti objektů, které byly prozkoumány v průběhu let 1947–1949. Většinou šlo o keramiku (52 kusů), výjimečně též o štípanou (1 kus), broušenou (2 kusy) či kostěnou (1 kus) industrii.

na „od dřívějšíka nedokončenou jámu“ může souviset s rokem 1933 uváděným vedle roku 1947 na popiscích s nálezy.

Identifikaci jednotlivých objektů upřesňuje též vlastní nálezový inventář. Objekt č. 8 z výzkumu A. Knora byl na nálezy chudý (dopis č. j. 10/47). Obsahoval jen drobné, nevýrazné střepy MMK (NZ SAÚP č. j. 915/48). Nálezům z objektu č. 8 z výzkumu M. Šolleho odpovídá svědectví F. Vildomce o přítomnosti keramiky dvou různých fází MMK s ojedinělým výskytem střepů LnK (Soupis nálezů).

Z **výzkumu A. Knora** pochází soujámí č. 3–6, jáma č. 8 a jámy č. 88 a 89. NZ SAÚP č. j. 915/48 uvádí – na základě nalezené keramiky –, že přilehlé jámy č. 3–6 tvořily jeden celek. Nálezy z nich pocházející byly smíchány dohromady pod jednotným označením jáma č. 3–6/47. Charakteristika objektů č. 3–6/47 a 8 s příslušnou kresebnou dokumentací je podána v NZ SAÚP č. j. 915/48. V téže NZ se A. Knor zmiňuje o dvou menších jamách odkrytých F. Vildomcem u školy. Čísly 88 a 89 je označuje teprve F. Vildomec v Soupisu nálezů. Uvádí, že tyto jámy, vzdálené od sebe jen půl metru, byly současné. Materiál z nich získaný byl smíchán dohromady pod označením jáma č. 88 a 89/47. Na rozdíl od předchozích dvou objektů nebyly jámy č. 88 a 89 slovně popsány ani kresebně zdokumentovány. Také jejich přesná poloha není známa.

Výzkumným aktivitám M. Šolleho přisuzují objekty označené č. 8, 12 a 15. Sám M. Šolle v NZ SAÚP č. j. 3031/48 hovoří pouze o sondách I, 2–4 a 5. Objekty označené č. 8, 12 a 15 figurují teprve v Soupisu nálezů. Popisky k nálezům z objektu č. 15 upřesňují, že pochází ze sondy I. Z kombinace údajů M. Šolleho (NZ SAÚP č. j. 3031/48) a F. Vildomce (Soupis nálezů) vyplývá, že jako jáma č. 15 byla označena část příkopu mezi zdí stavení čp. 14 a bránou I.²³ Jinou částí příkopu byla podle Vildomcova svědectví též jáma č. 8 (Soupis nálezů). V místě probíhajícího příkopu byla s největší pravděpodobností situována také jáma č. 12, neboť výzkumem M. Šolleho byl sledován průběh příkopu od brány I směrem na východ.²⁴

Do **výzkumu J. Kabáta** je možno zařadit rekonstruovanou část nádoby, a to na základě roku výzkumu (1948) a čísel parcel (1626/1 a 1626/2) uvedených bílou tuší na jejím povrchu. Tamtéž je uvedeno, že nález pochází z prostoru jižně od brány. Na základě údajů v NZ SAÚP č. j. 6018/48 a situace na nálezovém plánu se domnívám, že nález byl vyzvednut z příkopu jižně od brány IV (*tab. 12:1*).

Nejvíce objektů pochází z **výzkumů J. Neustupného**. Do roku 1949 je zařazeno osm objektů (jámy č. 1, 2, 3, 19, V, VI, VII a VIIa), nálezy z příkopu a nález označený jako sběr F. Vildomce. Výzkumům z roku 1950 náleží 15 objektů (jámy č. 36, 48, 56, 61, 81, 87a, 98, 100, 101, 116, 119, 135, 147, VIII a IX), nálezy z pěti sektorů příkopu (KL, LM, NO, NOP a OP) a nálezy označené jako střepy „a“. Na nálezových

23 Čelo příkopu s bránou I prozkoumal dílčím způsobem již A. Knor (NZ SAÚP č. j. 915/48), a nelze proto zcela vyloučit, že část nálezů může pocházet rovněž z jeho výzkumů.

24 Sonda 5 byla sice vedena na vnitřní straně příkopu, v těchto místech však byla zjištěna pouze jedna křulová jáma (*tab. 11*; NZ SAÚP č. j. 3031/48).

plánech s vyznačenými sektory a obdélníky jsou zachyceny všechny objekty označené arabskými číslicemi a jednotlivé části příkopu, tedy objekty odkryté na ploše v trati „Nivky“ (tab. 13:1; 14). Přesnou polohu objektů č. VIII a IX v trati „Padělky“ lze taktéž vyčíst z příslušného nálezového plánu (tab. 24:6). Problematictější je zato upřesnění pozic objektů č. I–VIIa v trati „Padělky“, jejichž polohu udávají dobové náčrty (tab. 18:1, 4). O všech objektech je pojednáno v NZ SAÚP č. j. 277/50 nebo v NZ SAÚP č. j. 5688/52.

Nic bližšího není známo o sběru F. Vildomce. Na popiscích s nálezy je uveden pouze rok 1949. Problematická je rovněž bližší lokalizace střepů „a“. Na popiscích s nálezy je uveden rok 1950 a záhadné údaje „západně od č. 170 (?) 33 (?)“. Ve výzkumné kampani z roku 1950 byly koncentrace střepů identifikovány na dvou místech. Střepy z nezdobené kulovité nádoby LnK byly situovány v místě označeném č. 47. Jiná skupina střepů se nacházela v místě č. 103, které je patrně možno ztotožnit s místem nálezu střepů „a“ (tab. 22:2; NZ SAÚP č. j. 5688/52).

5.2. Charakteristika sídlištních objektů

Objekty jsou seřazeny podle jednotlivých výzkumných sezón počínaje rokem 1947 a konče rokem 1950. V rámci každé výzkumné sezóny řadím objekty od nejnižšího čísla po nejvyšší. V případě výzkumů NM uvádím na prvním místě objekty označené arabskými číslicemi, poté objekty označené římskými číslicemi. Na začátku charakteristiky jednotlivých objektů zmiňuji číslo parcely, název trati a polohu vůči příkopem vymezené ploše (vně příkopu × uvnitř opevněného areálu), u většiny objektů z výzkumů J. Neustupného též sektor.²⁵

Dobová označení uváděná v NZ nebo v Soupisu nálezů nahrazuji až na výjimky²⁶ současnou terminologií.²⁷ Pokud je možno nálezy vzpomínané v NZ nebo v Soupisu nálezů ztotožnit s konkrétními kusy, odkazují na jejich příslušná vyobrazení v tabulích. V případě objektů č. 8, 12 a 15 (výzkum M. Šolleho) je nutno uvést poněkud v předstihu dataci nálezů MMK podle Vildomcovy periodizace konfrontované s periodizací soudobou.

25 Není-li uvedeno jinak, uvádím zpravidla ten sektor, v němž ležela větší část objektu.

26 V původním znění ponechávám především nálezy řazené do kategorie ostatní kamenná industrie (drtidla, mlýnky a žerna), mezi nimiž se mohou skrývat kamenné podložky sloužící nejen k drcení obilných zrn, ale také např. barviva.

27 V NZ nebo v Soupisu nálezů jsem se setkal např. s těmito výrazy (v závorce uvádím jejich v současnosti užívané protějšky): žlutka (spraš), západ (mělká prohlubeň), přijamí (dílní jáma tvořící objekt), stupeň (schod, tj. schodovitý výstupek), výběhy (čela) příkopu, volutová keramika (lineární keramika), hrana (výduť), lžíce (naběračka), lžíce s hrdlem (naběračka s tulejí), idol (plastika), střepový kotouček s otvorem (kolečko ze střepu).

5.2.1. Výzkum Antonína Knora (srpen 1947)

Objekt č. 3-6/47 představuje soujámí tvořené čtyřmi blízkými jámami č. 3-6 na parcele č. 1628 v trati „Nivky“ (tab. 8). Jámy ležely vně příkopu v těsném sousedství objektu č. 2 s kostrovým hrobem jedince ve skrčené poloze, který náležel LnK. Okolní plocha objektu č. 2 a objektu č. 3-6/47 byla obnažena dvěma poli širokými 4 m a dlouhými 17,15 m (pole II) a 12,50 m (pole III), avšak bez dalších nálezů (NZ SAÚP č. j. 915/48). F. Vildomec charakterizoval jámy č. 3-6 jako menší, nehluboké a přisoudil je téže sídelní jednotce (Soupis nálezů).

Nepravidelně oválná jáma č. 3 měla mísovitě dno. Na jejím západním okraji se nacházela hlubší prohlubeň, zatímco její východní část mísovitě vybíhala. Svrchní sytě černé hutné výplně byly ke dnu již šedočerné a popelovitější, zejména v prohlubni u západního okraje. Většina střepeů byla nalezena ve svrchní části jámy. Při okraji spočívala téměř celá miska na nožce s výčnělky (tab. 27:10; 112:4), uvnitř větší část hrnce ve střepech (tab. 29:1). Ve středu jámy poblíž jejího dna byla nalezena dvě celá hliněná závaží (tab. 28:15, 16). V jámě se ojediněle vyskytlo několik menších kamenů (NZ SAÚP č. j. 915/48). Mezi nálezy z jámy č. 3 uvádí F. Vildomec téměř celou misku na nízké nožce, jež byla na výduti opatřena čtyřmi výčnělky s otvory (tab. 27:10; 112:4), dále asi třetinu hrnce dochovaného od okraje až ke dnu s plochým výčnělkem²⁸ (tab. 29:1), okraje z misek,

Objekt č. 3-6/47 (ornice)	
druh nálezu	počet
moravská malovaná keramika	190
keramika novověká	1
štípaná kamenná industrie	1
celkem	192
Objekt č. 3-6/47 (výplň)	
druh nálezu	počet
moravská malovaná keramika	60
keramika z doby bronzové	1
štípaná kamenná industrie	688
broušená kamenná industrie	6
mazanice	8
neopracované kameny	12
kosti	13
celkem	788
Objekt č. 8	
druh nálezu	počet
lineární keramika	1
moravská malovaná keramika	58
celkem	59
Objekty č. 88 a 89/47	
druh nálezu	počet
moravská malovaná keramika	23
keramika eneolitická	2
štípaná kamenná industrie	17
kostěná industrie	1
parohová industrie	2
mazanice	2
neopracované kameny	1
kosti	2
celkem	50

Obr. 10. Hluboké Mašůvky. Přehled nálezů z objektů č. 3-6/47, 8, 88 a 89/47.

28 F. Vildomec (Soupis nálezů) hovoří o plochem uchu.

dvě plochá závaží s otvorem v horní části (*tab. 28:15, 16*), roh z tura, sekerku a mnoho kusů štípané kamenné industrie (Soupis nálezů).

Nepravidelně oválná, hlubší mísovitá jáma č. 6 s plochým, zřetelně vyznačeným dnem měla při jižním okraji výraznější prohlubeň. Svrchní černé výplně byly směrem ke dnu lehce popelovité a získávaly šedočerné zabarvení. Jáma obsahovala nejvíce tenkostěnných keramických zlomků z červenavých nádobek (*tab. 26*), okrajový střep malované misky (*tab. 27:1a–b*) a kamennou sekerku (NZ SAÚP č. j. 915/48). Mezi nálezy z jámy č. 6 uvádí F. Vildomec malovaný střep (*tab. 27:1a–b*), cíp z nádoby²⁹ se zvířecí hlavičkou (*tab. 28:9a–c*) a velké zašpičatělé ucho z putny (*tab. 29:2*; Soupis nálezů).

Jámy č. 3 a 6 svou sytější černou a mastnou výplní zabarvovaly okolní zeminu pod ornici v tloušťce 10–15 cm do černa. Jižně od nich byly identifikovány dvě menší oválné a mělké jámy č. 4 a 5. Z jámy č. 4 se podařilo získat několik střepů, jáma č. 5 byla prázdná (NZ SAÚP č. j. 915/48). Mezi nálezy z jam č. 4 a 5 zmiňuje F. Vildomec část nádoby, kterou označuje jako kotlík, a dodává, že obsahovaly jen málo střepů (Soupis nálezů).

Z ostatních nálezů pocházejících z objektu č. 3–6/47 připomíná A. Knor několik koleček ze střepů (*tab. 27:2, 3*), nápadně velké množství štípané kamenné industrie³⁰ (jak otlučených valounků, tak i hrubších čepelových ústěpů, z nástrojů pak několik čepelů a jedno čepelové škrabadlo) včetně několika drobných křišťáleků, zlomek kamenného nástroje, kostěný hrůtek a několik zvířecích kostí většinou špatně zachovalých (NZ SAÚP č. j. 915/48).

Popisky na sáčkích rozlišují nálezy z prostoru nad jámou (ornice) a z výplně jámy (*obr. 10*). Tři keramické zlomky (jeden z nich je zachycen na *tab. 29:4*) měly být uloženy v jedné nádobě (*tab. 29:1*). Věrohodnost tohoto tvrzení však zpochybňuje skutečnost, že jeden z fragmentů pochází z nádoby, kterou je možno na základě charakteru keramické hmoty a slabých náznaků prstování datovat do doby bronzové.³¹

Objekt č. 8 byl odkryt na parcele č. 1635 v trati „Nivky“ (*tab. 9*). Nacházel se vně příkopu. Šlo o nepravidelně oválnou, v nejhlubší části mísovitou jámu s plochým dnem, do níž byly zapuštěny dvě velké a mělké jámy a dvě protilehle umístěné plytké prohlubně. Z jejího okraje vybíhal na jednu stranu hlubší žlab s kolmými stěnami a plochým dnem. Prohnědlá výplň žlabu kontrastovala se sytější černými, tvrdými a hutnými výplněmi jámy. Jáma obsahovala drobné a málo výrazné střepy (*tab. 30:1–8; 31:1, 2*) budící dojem rozdrčení, ať již úmyslného nebo neúmyslného (*obr. 10*; NZ SAÚP č. j. 915/48).

Objekty č. 88 a 89/47 tvoří dvě jámy odkryté na parcele č. 1624 v trati „Padělky“. Nacházely se uvnitř opevněného areálu. Byly to menší jámy, vzdálené od sebe jen půl metru, které patřily těžce sídelní jednotce (NZ SAÚP č. j. 915/48;

29 F. Vildomec (Soupis nálezů) hovoří o cípu z hrnku.

30 A. Knor (NZ SAÚP č. j. 915/48) hovoří o nápadně velkém množství silexů.

31 Za toto určení děkuji V. Podborskému. Na lokalitě je doloženo osídlení ze střední doby bronzové (*Podborský 2001, 15*).

Soupis nálezů). Mezi nálezy z jámy č. 88 uvádí F. Vildomec horní část velkého hrnce s výčnělkou ve dvou řadách (*tab. 32:1*), několik střípků se stopami malby a kostěné dláto s kloubem (*tab. 111:4*); z jámy č. 89 zmiňuje kus pokličky podobný misce na nožce (*tab. 32:2*),³² špici jeleního parohu se šikmo přibroušeným koncem (*tab. 111:3*), tulej z naběračky s částí těla (*tab. 33:1*), několik střepů a štípanou kamennou industrii (Soupis nálezů). Mezi keramickým materiálem byla rozpoznána také keramika eneolitická (2 kusy; *obr. 10*).³³

5.2.2. Výzkum Miloše Šolleho (září 1947)

Objekty č. 8, 12 a 15 byly odkryty na parcele č. 1635 v trati „Nivky“. Dva z nich (jámy č. 8 a 15) byly částí příkopu. Také jáma č. 12 se zřejmě nacházela v místě jeho průběhu.

V případě **objektu č. 8** byly takto podle F. Vildomce označeny části příkopu č. 2 a 3³⁴ východně od brány I (*tab. 11*). Zatímco se v jeho svrchní části vyskytovaly střepy fáze II,2 MMK podle Vildomcovy periodizace (tj. fáze IIa soudobé periodizace), spodní části příkopu obsahovaly střepy fáze I,3 MMK podle Vildomcovy periodizace (tj. fáze Ib soudobé periodizace) a ojedinele střepy LnK (*obr. 11*; Soupis nálezů).

Z **objektu č. 12** uvádí F. Vildomec tyto nálezy: střep zdobený na výduti vhloubenou výzdobou, kulovité výčnělky, poškozenou naběračku se širokou, uprostřed zvýšenou tulejí, plece z hrnce s polokulovitými výčnělkami³⁵ (*tab. 36:12*), střepy s výčnělkou typickými pro fázi II,2 MMK podle Vildomcovy periodizace (tj. fázi IIa soudobé periodizace), střepy LnK a štípanou kamennou industrii (Soupis nálezů).

Objekt č. 15 představoval hluboké části příkopu č. 1³⁶ vedle brány I (*tab. 11*; Soupis nálezů). Nálezy z objektu č. 15 pochází ze sondy I, o níž hovoří M. Šolle: sonda I měla rozměry 10 × 12 m a přiléhala ke zdi stavení čp. 14 (*tab. 2:2; 11*). Po odkrytí humusovité vrstvy (20–25 cm) se ve sprašovém podloží objevily černé pruhy. Vybráním černé výplně byla vyhloubena čela 1–2 m hlubokého a 1–2 m širokého příkopu se zkosenými stěnami a úzkým plochým dnem. Na vnitřní (severní) straně, ve vzdálenosti jednoho metru od příkopu byl zjištěn žlab pravoúhlého profilu o rozměrech

32 Osobně se přikláním k interpretaci nálezu coby misky na nožce, ačkoliv možnost, že jde o pokličku, nelze zcela vyloučit.

33 Za toto určení děkuji E. Kazdové a V. Podborskému. Oba kusy pochází nepochybně z téhož jedince. Do eneolitu je řadí výzdoba: promačkávané plastické lišty umístěné pod okrajem (viz např. *Koštuřík 2007*, 48). Na lokalitě je doloženo osídlení kulturou s kanelovanou keramikou a kulturou jevišovickou (*Čížmář 2006*, 183; *Podborský 2001*, 14).

34 Části příkopu č. 2 a 3, o nichž hovoří F. Vildomec v Soupisu nálezů, je pravděpodobně možno ztotožnit s příčnými sondami č. 2 a 3, jimiž byl podle M. Šolleho (NZ SAÚP č. j. 3031/48) ověřen průběh příkopu severovýchodním směrem.

35 F. Vildomec (Soupis nálezů) zmiňuje doslova „*okolek hrnku s pupíky podobnými úsekům koule pod hrdlem*“.

36 Příkop č. 1, o němž hovoří F. Vildomec v Soupisu nálezů, je pravděpodobně možno ztotožnit se sondou I uváděnou M. Šollem v NZ SAÚP č. j. 3031/48.

Objekt č. 8	
druh nálezů	počet
lineární keramika	6
moravská malovaná keramika	58
štípaná kamenná industrie	20
mazanice	2
neopracované kameny	2
kosti	1
celkem	89
Objekt č. 15	
druh nálezů	počet
lineární keramika	85
vypíchaná keramika	2
moravská malovaná keramika	579
keramika novověká	1
štípaná kamenná industrie	33
broušená kamenná industrie	6
ostatní kamenná industrie	3
kostěná industrie	1
mazanice	3
neopracované kameny	10
kosti	14
celkem	737

Obr. 11. Hluboké Mašůvky. Přehled nálezů z objektů č. 8 a 15.

lošti vhodné uvést rovněž svědectví A. Knora, který narazil na čelo příkopu s bránou I jako první a částečně jej také prozkoumal (*tab. 10:1, 2*): příkop se mělce rozvířal do ornice na šířku 3,4 m při hloubce 2,35 m. Měl šikmé, strmé stěny s jen slabě znatelným odstupňováním spádu. Jeho dno bylo úzké a ploché a dosahovalo šířky asi 40 cm. Souběžně s čelním okrajem běžel hluboký žlab svislých stěn a plochého dna. Oblá nároží čela příkopu vybíhala k žlabu plytkými rameny, z nichž vnitřní se rozvířalo a při okraji bylo mělké. Příkop měl hlinitou výplň, shora sytější černou a mastnou, shodnou s výplní sídlištních objektů. Směrem ke dnu je tato výplň čím dál tím více bahnitější. Naproti tomu výplň žlabu byla slabě černá jen shora, zatímco ke dnu a stěnám výrazně prohnědlá. Shora ve výplni příkopu byly nalezeny četné zlomky malované keramiky (i torza plastik), kamenných nástrojů, mnohá oválná drtidla na obilí a jejich fragmenty. Ke dnu nálezy prořídly, avšak ještě i těsně nade dnem bylo nalezeno vícero střepů malované keramiky a celá drobná miska na nožce. Na samém dně příkopu

v řezu 20 × 20 cm, zakončený na obou koncích hlavicemi. Celková délka žlabu je asi 7 m. Analogický žlab byl zjištěn též na vnitřní (severní) straně druhého příkopového úseku. Obě tupě zakončená čela příkopu jsou spolu s vnitřními žlaby přerušena prostorem brány. Vnitřní žlaby vbíhají přímo do žlabů příčných, vyhloubených v půdorysu brány. Žlaby mezi čely příkopu, v průřezu obdobné již popsaným žlabům, jsou na svých koncích symetricky rozšířeny v mohutné, oválné hlavice. Jejich délka činí 8 m. Tato dvojice žlabů je ve své symetrii porušena třetím mělkým žlabem, vyhloubeným poněkud šikmo k ose brány. Všechna dna žlabů byla rovná a neměla stop po křivých hrotech. Humusovitá vrstva, žlaby i příkop obsahovaly množství střepů LnK a MMK. Střepy MMK byly též na dnech žlabů a převládaly nad střepy LnK (NZ SAÚP č. j. 3031/48). Podle údajů v Soupisu nálezů mohl být objekt č. 15 jen částí sondy I a představovat úsek příkopu mezi zdí stavení čp. 14 (západní ohraničení) a bránou I (východní ohraničení).

Domnívám se, že je v této souvislosti vhodné uvést rovněž svědectví A. Knora, který narazil na čelo příkopu s bránou I jako první a částečně jej také prozkoumal (*tab. 10:1, 2*): příkop se mělce rozvířal do ornice na šířku 3,4 m při hloubce 2,35 m. Měl šikmé, strmé stěny s jen slabě znatelným odstupňováním spádu. Jeho dno bylo úzké a ploché a dosahovalo šířky asi 40 cm. Souběžně s čelním okrajem běžel hluboký žlab svislých stěn a plochého dna. Oblá nároží čela příkopu vybíhala k žlabu plytkými rameny, z nichž vnitřní se rozvířalo a při okraji bylo mělké. Příkop měl hlinitou výplň, shora sytější černou a mastnou, shodnou s výplní sídlištních objektů. Směrem ke dnu je tato výplň čím dál tím více bahnitější. Naproti tomu výplň žlabu byla slabě černá jen shora, zatímco ke dnu a stěnám výrazně prohnědlá. Shora ve výplni příkopu byly nalezeny četné zlomky malované keramiky (i torza plastik), kamenných nástrojů, mnohá oválná drtidla na obilí a jejich fragmenty. Ke dnu nálezy prořídly, avšak ještě i těsně nade dnem bylo nalezeno vícero střepů malované keramiky a celá drobná miska na nožce. Na samém dně příkopu

i žlabu bylo objeveno několik zlomků LnK, které nebyly zjištěny ve svrchní části výplně příkopu ani žlabu (NZ SAÚP č. j. 915/48).

V souvislosti s výzkumy A. Knora informuje F. Vildomec o části hlubokého příkopu, který byl naplněn množstvím artefaktů fáze I,3 MMK podle Vildomcovy periodizace (tj. fáze Ib soudobé periodizace; dopis č. j. 1588/47a). Ještě před zahájením Šolleho výzkumů vzpomíná na prohlídku částečně odkrytého a na nálezy bohatého příkopu s ředitelem SAÚP J. Böhmem. Nálezový materiál získaný v průběhu dalších výzkumů byl oproti tomu značně chudý.³⁷ Zatímco v ornici byly zjištěny střepy fáze II,2 MMK podle Vildomcovy periodizace (tj. fáze IIa soudobé periodizace), spodní části příkopu obsahovaly keramické zlomky fáze I,3 MMK podle Vildomcovy periodizace (tj. fáze Ib soudobé periodizace) a ojediněle též střepy LnK (dopis č. j. 1588/47b).³⁸

O bohatství nálezů, jež poskytly hluboké části příkopu vedle brány I, svědčí následující výčet artefaktů: tři plochá žerna, dva otloukače z křemenných koulí, kusy štípané i broušené kamenné industrie (mezi štípanou kamennou industrií byl zastoupen též jeden obsidián – *tab. 106:9*), hlazené šídlo (*tab. 111:1*), rekonstruovaná naběračka (*tab. 53:8*), téměř celá naběračka s částečně odlomenou tulejí a naznačeným dnem (*tab. 53:5*), zlomek naběračky se dvěma výčnělky na tuleji (*tab. 53:7*), zlomky plastik – polovina spodní části trupu s nohou po koleno (*tab. 55:2a–c*), podobná jiná část s naznačeným kolenem (*tab. 54:11*), pravá polovina trupu se zbytky žluté malby (*tab. 55:1a–c*), hlavička³⁹ (*tab. 55:12*), téměř celá miska černé barvy s výlevkou a vhloubenou výzdobou na okraji i na výduti (*tab. 42:7a–b*), další dvě rekonstruované misky – tmavá tenkostěnná (*tab. 43:1*) a malá se silnými stěnami (*tab. 41:1*), mísa černé barvy s výlevkou a vhloubenou výzdobou na okraji, miska s malým otvorem (výlevkou) pod okrajem (*tab. 53:2*), horní část putny se dvěma rohatými uchy vedle sebe (*tab. 49:2*), silnostěnný hrnec s poškozeným okrajem, téměř celý malý hrnec se čtyřmi protáhlými výčnělky (*tab. 45:2*), malované střepy, noha z mísy vysoká 27 cm (*tab. 52:17; 112:3*), celá malá nožka z misky (*tab. 52:5*), téměř celá miska na noze s výčnělkem na okraji, části nádob, střepy zdobené malovanou, rytou a vhloubenou výzdobou, jeden střep kultury s keramikou vypíchanou, zlomky hrnců, puten a mís a mnoho dalších střepů (*obr. 11; Soupis nálezů*). Mezi nálezy z objektu č. 15 byly omylem zařazeny dva fragmenty z těžé mísy z objektu č. VII⁴⁰ a dvě rekonstruované nádoby LnK.⁴¹

37 S tvrzením F. Vildomce (dopis č. j. 1588/47b) možná koresponduje i to, že v popisu sond č. 2–4 a 5 nezmiňuje M. Šolle žádné nálezy (NZ SAÚP č. j. 3031/48).

38 Popis nálezů z příkopu východně od brány I (dopis č. j. 1588/47b) se shoduje s popisem nálezů z jámy č. 8 (Soupis nálezů).

39 F. Vildomec (Soupis nálezů) hovoří o „žluté neumělé lidské hlavičce“. Stopy žluté barvy jsem na kusu nezaregistroval.

40 Na větším z kusů (*tab. 64:24*) je bílou tuší napsáno „HL. MAŠŮVKY VII“.

41 Na menší rekonstruované nádobce s rytou výzdobou je bílou tuší napsáno „HL. MAŠŮVKY 15“. Její fotografii publikoval J. Neustupný (1951b, obr. 2) a v popisku uvedl, že pochází z výzkumu

5.2.3. Výzkum Josefa Kabáta (1948)

Z příkopu jižně od brány IV na parcelách č. 1626/1 a 1626/2 v trati „Padělky“ pochází část rekonstruované nádoby (*tab. 62:1*). Podle svědectví J. Kabáta předčily nálezy z příkopu po obou stranách brány IV svým bohatstvím mnohou kulturní jámu (*tab. 12:1*; NZ SAÚP č. j. 6018/48).

5.2.4. První výzkum Jiřího Neustupného (1949)

Objekt č. 1 se nacházel na parcele č. 1641 v trati „Nivky“. Byl situován uvnitř opevněného areálu v sektoru FG (*tab. 13:2; 16:1, 2, 4, 5*). Tvrdší sytě černá výplň jámy obsahovala drobné nálezy – střepy MMK a LnK (2 zlomky), ojedinělé zvířecí kosti (většinou jen úlomky), štípanou kamennou industrii, kousky červeného barviva, úlomky drtidel, ojedinělé kousky vypálené mazanice, vzácně rozptýlené kousky uhlíků aj. Jako nález „a“ byla označena černošedá hlubší mísa⁴² se čtyřmi výčnělky na plecích a dalšími čtyřmi výčnělky pod výdutí (*tab. 61:2*), jejíž fragmenty byly rozptýleny na větší ploše. Nález „a“ se nacházel asi 60 cm pod povrchem v sytě černé výplni jámy. Nález „b“ spočíval rovněž v hloubce asi 60 cm a jevil se jako dnem vzhůru obrácený spodek z hrncovité nádoby hnědé barvy. Při západním okraji jámy č. 1 byl v hloubce asi 50 cm shluk střepů, především z nádoby s dvojité promáčklymi výčnělky. V jihovýchodní části jámy byly nad úrovní podlahy nahromaděny úlomky vypálené mazanice, obrácené většinou vzhůru hladkou stranou. Za vrstvou mazanice se rýsoval výstupek táhnoucí se až ke stěně jámy. Jáma měla nepravidelný půdorys, stěny místy mírně klenuté, místy (nad výstupkem) svažité až kolmé, dno bylo rovné, tvořené asi 5 cm silnou vrstvou tvrdé udusané černé blátivé země, která se dala odloupnout od spodku tvořeného měkčí žlutou jílovitou hlinou (NZ SAÚP č. j. 277/50).

Objekt č. 2 se nacházel na parcele č. 1641 v trati „Nivky“. Byl situován uvnitř opevněného areálu v těsném sousedství objektu č. 1 v sektoru FG (*tab. 13:2; 16:2, 3, 5, 6, 7*). V hnědé ornici a v sytě černé vrstvě pod ní byly zjištěny nálezy MMK (keramika, mazanice, štípaná kamenná industrie), které pokračovaly ještě na začátek další, spodnější vrstvy tvořené tvrdým hnědočerným zemito-hlinitým násypem promíšeným pískem. V hloubce asi 30–35 cm pod povrchem ležely střepy z hrncovité nádoby („a“) obrácené dnem vzhůru. Jinak byl uvedený písčitý násyp sterilní, dobře svými pískovitými zrny odlišitelný a splýval na okrajích jámy s přirozenou vrstvou pískovité tvrdé hlíny. J. Neustupný sice naznačil, že násyp v jámě mohl být původu

podniknutého pravěkým oddělením NM v roce 1949 (tedy z objektu č. 15). Na větší nádobě s výčnělky na výdutí je bílou tuší napsáno „HL. MAŠŮVKY 1949, 1641, 3, V“. Tento kus tedy pochází z výzkumů NM 1949, z objektu č. 3 (V je počátečním písmenem Vildomcova příjmení). Je zmiňována též v NZ SAÚP č. j. 277/50 (1/3 šedé nádoby s pupky).

42 J. Neustupný (NZ SAÚP č. j. 277/50) hovoří o hlubší misce. Vzhledem k rozměrům nádoby se mi zdá vhodnější označení mísa.